

Developing a Structural Model of Hidden Aggression Existence of Personality Traits and Perception of Fairness with Mediating Role of Communication Skills in Women Seeking Divorce

*Saghar Mortezaee*¹
*Abdol Amir Gatezadeh*²

The aim of this study was to develop a structural model of latent aggression based on personality traits and perception of fairness mediated by communication skills in women seeking divorce. The research method of this study is correlation of structural equations. The study population included all women seeking divorce in Masjed-e-Soleiman city justice in the period from April to July 2021 with 300 divorce applications, from which 230 women were selected by purposive sampling. The measurement tools in this study were Neo-McCray and Costa Personality Questionnaire (1985), Perry Fairness Perception Questionnaire (2004), Jarabak Communication Skills Questionnaire (2004) and Nelson and Carroll (2006) Latent Aggression Questionnaire. Data were analyzed using structural equation modeling (path analysis). The results of the analysis confirmed the fit of the hypothetical research model. Path analysis coefficients showed that personality traits and perception of fairness mediate communication skills affect latent aggression. Among personality traits: Neuroticism, extroversion, agreeability, conscientiousness and fairness have a direct and significant effect on communication skills. The direct effect of extraversion, openness to experience, agreeability, conscientiousness, perception of fairness with communication skills on latent aggression is significant. Also among the personality traits; Neuroticism, extraversion, agreement, conscientiousness and perception of fairness mediate communication skills have an indirect effect on latent aggression. Therefore, it can be said that there is a relationship between personality traits and perceptions of fairness with latent aggression, and this relationship can be adjusted by the role of communicative skills.

Keywords: Structural Model, Personality Traits, Perception of Fairness, Communicative Skills, Latent Aggression, Divorce

---

1. Department of Psychology, Izeh Branch, Islamic Azad University, Izeh, Iran
2. Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Psychology, Sousangerd Branch, Islamic Azad University, Sousangerd, Iran

مدل ساختاری پرخاش‌گری پنهان براساس ویژگی‌های شخصیتی و ادراک انصاف با میانجی‌گری مهارت‌های ارتباطی در زنان متقاضی طلاق

ساغر مرتضی‌بی^۱

عبدالامیر گاطع‌زاده^۲

دریافت مقاله: ۱۴۰۰/۰۸/۰۷

پذیرش نهایی: ۱۴۰۰/۱۰/۲۲

چکیده

هدف پژوهش حاضر تدوین مدل ساختاری پرخاش‌گری پنهان براساس ویژگی‌های شخصیتی و ادراک انصاف با میانجی‌گری مهارت‌های ارتباطی در زنان متقاضی طلاق است. روش پژوهش این مطالعه همبستگی از نوع معادلات ساختاری است. جامعه مطالعه شامل کلیه زنان متقاضی طلاق در دادگستری شهرستان مسجدسلیمان در فاصله زمانی فروردین تا تیرماه ۱۴۰۰ به تعداد ۳۰۰ درخواست طلاق بود که از بین آنان، ۲۳۰ زن به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شدند. ابزار اندازه‌گیری در این پژوهش، پرسش‌نامه شخصیتی مک‌کری و کاستا (۱۹۸۵)، پرسش‌نامه ادراک انصاف پری (۲۰۰۴)، پرسش‌نامه مهارت‌های ارتباطی جرابک (۲۰۰۴) و پرسش‌نامه پرخاش‌گری پنهان نلسون و کارول (۲۰۰۶) بود. داده‌ها با استفاده از مدل‌یابی معادلات ساختاری (تحلیل مسیر) تحلیل شدند. نتایج تحلیل، بیانگر تأیید برازش مدل فرضی پژوهش بود. ضرایب تحلیل مسیر نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی و ادراک انصاف، با میانجی‌گری مهارت‌های ارتباطی بر پرخاش‌گری پنهان اثرگذار است. از بین ویژگی‌های شخصیتی، ویژگی‌های روان‌رنجوری، برون‌گرایی، توافق‌پذیری، وظیفه‌شناسی و ادراک انصاف، بر مهارت‌های ارتباطی اثر مستقیم و معنی‌داری دارند. اثر مستقیم برون‌گرایی، بازبودن به تجربه، توافق‌پذیری، وظیفه‌شناسی و ادراک انصاف با مهارت‌های ارتباطی بر پرخاش‌گری پنهان معنی‌دار است. هم‌چنین از میان ویژگی‌های شخصیتی، روان‌رنجوری، برون‌گرایی، توافق‌پذیری، وظیفه‌شناسی و ادراک انصاف با میانجی‌گری مهارت‌های ارتباطی بر پرخاش‌گری پنهان اثر غیرمستقیم دارند. براین اساس می‌توان گفت که بین ویژگی‌های شخصیتی و ادراک انصاف با پرخاش‌گری پنهان رابطه وجود دارد و این رابطه می‌تواند با نقش مهارت‌های ارتباطی تعدیل شود.

کلیدواژه‌ها: مدل ساختاری؛ ویژگی‌های شخصیتی؛ ادراک انصاف؛ مهارت‌های ارتباطی؛ پرخاش‌گری پنهان؛ طلاق.

۱. کارشناسی ارشد، گروه روانشناسی، واحد ایذه، دانشگاه آزاد اسلامی، ایذه، ایران Emrannadin1359@gmail.com

۲. نویسنده مسئول: استادیار، گروه روانشناسی، واحد سوسنگرد، دانشگاه آزاد اسلامی، سوسنگرد، ایران

Psycho9916@gmail.com

مقدمه

طلاق طی سال‌های اخیر در اغلب کشورها با افزایش آمار، به یک معضل مهم اجتماعی تبدیل شده که مستلزم پیشگیری و مقابله روشمند است (وایت و درایور^۱، ۲۰۱۸). کشور ما هم گرفتار آسیب اجتماعی فراوان طلاق شده است که علت و عوامل متعددی دارد (رحمت‌زاده و رضاخانی، ۱۳۹۹). بسیاری از همسران به‌ویژه زنان متقاضی طلاق در جریانات زندگی بنابه دلایلی ممکن است دچار پرخاش‌گری پنهان^۲ شده و توانایی سازگاری با موقعیت‌های چالشی را نداشته باشند (کریمی، احمدی، زهراکار، ۱۳۹۹). از مهم‌ترین مسائل مورد توجه روان‌شناسان خانواده و زوج‌درمانگران برای صیانت از ازدواج، تدوین الگویی برای بررسی عوامل مؤثر بر پرخاش‌گری^۳ و ایجاد سازگاری و تفاهم در زوجین است که هم کارکرد پیش‌گیرانه برای حفظ ساختار خانواده دارد و هم در درمان مشکلات ارتباطی آنان مفید باشد (خزاعی، نوابی‌نژاد، فرزاد، زهراکار، ۱۳۹۶). پژوهش‌های مختلف نشان داده است که خشونت و پرخاش‌گری، از جمله عواملی است که کیفیت تعاملی زوجین را تحت تأثیر قرار می‌دهد (کارتیس، اسپتین و ویلر^۴، ۲۰۱۵). پرخاش‌گری هم به‌صورت واکنش آشکار همراه با درگیری فیزیکی یا لفظی بروز می‌کند و هم به‌صورت پنهان با مخفی کردن علائم ظاهری، در درون افراد شکل می‌گیرد (بالسی و سالاس^۵، ۲۰۱۵؛ بنجامین^۶، ۲۰۱۶). پرخاش‌گری پنهان در روابط زناشویی، زمینه‌ای برای رشد و گسترش رفتارهای اجتماعی‌سازش‌نیافته و درک پایین از موقعیت‌های بین‌فردی و در نتیجه، کمتر پذیرفته‌شدن نزد همسر می‌باشد (پاراد و لیرکز^۷، ۲۰۱۱). پرخاش‌گری پنهان شامل کناره‌گیری عاطفی و تجربی و وجهه اجتماعی است و بدین شکل است که فرد، از ابراز محبت یا صمیمیت جنسی خودداری و به خراب کردن وجه اجتماعی همسر از طریق بدگویی، شایعه‌پراکنی، در میان گذاشتن اطلاعات خصوصی وی با دیگران یا فراهم کردن امکان دخالت دیگران در جریان بحث‌ها و مشاجرات اقدام می‌کند (گیلفورد^۸، ۲۰۱۳).

-
1. White & Driver
  2. Latent aggression
  3. Agression
  4. Curtis, Epstein & Wheeler
  5. Balci & Salah
  6. Benjamin
  7. Parade & Leerkes
  8. Clifford

پژوهش‌های گذشته، مطالعات مربوط به پرخاش‌گری در روابط زوجین و پرخاش‌گری ارتباطی پنهان^۱ را مورد توجه قرار داده است (کائن، ارنریخ، هالمگرون و اندروود^۲، ۲۰۱۹). به‌طور کلی در پرخاش‌گری ارتباطی پنهان، فرد از طریق اعمال نفوذ هدفمند تلاش می‌کند به مخاطب و به رابطه آسیب برساند (آزپیتارت و همکاران^۳، ۲۰۱۹).

در تبیین عوامل مؤثر بر پرخاش‌گری پنهان، بر عوامل فردی و شخصیتی تأکید شده است (کریمی و همکاران، ۱۳۹۹). شخصیت، زیربنای رفتارهای فرد می‌باشد و نقش اساسی در روابط موفق یا ناموفق زوجین دارد (کوهی، اعتمادی و فاتحی‌زاده، ۱۳۹۲). یکی از مهم‌ترین دسته‌بندی‌های مربوط به شخصیت، مدل پنج‌عاملی روان‌نژندی، برون‌گرایی، وظیفه‌شناسی، توافق‌پذیری و بازبودن به تجربه است (مک‌کری و کاستا، ۲۰۰۴). هر یک از افراد برحسب ویژگی خود طبق این مدل می‌توانند نگرش و گرایش خاصی نسبت به وظایف و اهداف رفتاری داشته باشند (سوبوال، هام، کارلین و یون^۴، ۲۰۱۸). هوانگ^۵ (۲۰۱۵)، یولاک و همکاران^۶ (۲۰۱۴) به نقل از خزاعی و همکاران، (۱۳۹۶) در پژوهش خود نتیجه گرفتند بین صفات شخصیت زنان با پرخاش‌گری آن‌ها رابطه معنی‌داری وجود دارد. در بررسی صفات شخصیتی بر رضایت زناشویی در یک مطالعه سیزده ساله، کاگلین، هوستون و هاوتس^۷ (۲۰۱۲) به این نتیجه رسیدند که این افراد عواطف منفی بیشتری به همسران ابراز می‌کنند. به‌طور کلی تحقیقات، وجود رابطه توافق‌پذیری، وظیفه‌شناسی، ثبات هیجانی، برون‌گرایی و تجربه‌پذیری در ارتباط مؤثر با همسر و کاهش خشونت را نشان می‌دهد (دیرن‌فورت و همکاران^۸، ۲۰۱۴، دیکوپیر، بویل و فروت^۹، ۲۰۱۸). رحمت‌زاده و رضاخانی (۱۳۹۹) در پژوهش خود نشان دادند که ویژگی‌های شخصیتی، رابطه معنی‌داری با مهارت‌های ارتباطی دارد. کریمی و همکاران (۱۳۹۹) در بررسی اثربخشی آموزش مهارت‌های زناشویی مبتنی بر مدل گاتمن^{۱۰} بر پرخاش‌گری ارتباطی پنهان زنان، نشان دادند که آموزش مهارت‌های مبتنی بر مدل گاتمن باعث کاهش پرخاش‌گری ارتباطی پنهان زنان می‌گردد. عطایی فر

-
1. Covert Relational Aggression
  2. Coyne, Ehrenerich, Holmgren, & Underwood
  3. Aizpitarte, Atherton, Zheng, Alonso- Arbiol, & Robins
  4. Sobowale, Ham, Curlin & Yoon
  5. Howang
  6. Youlac & Et al
  7. Caughlin, Huston, Houts
  8. Dyrenforth & Et al
  9. Dyrenforth & Et al
  10. Guttman

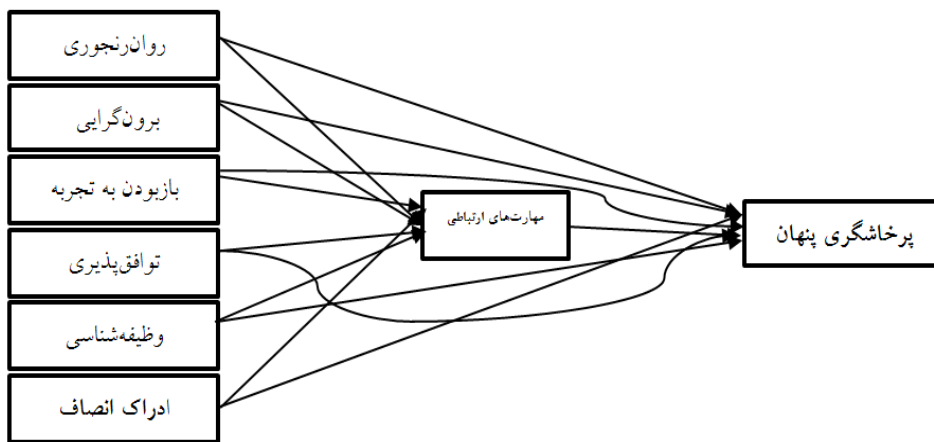
و امیری (۱۳۹۴) در بررسی ویژگی‌های شخصیتی، مهارت‌های ارتباطی و رضایت جنسی همسران با توجه به نقش میانجی رابطه مؤثر مادر - کودک نشان دادند که روان‌رنجوری زنان، منجر به کاهش رابطه مؤثر همسران و سازگاری و رضایت جنسی است و مهارت‌های ارتباطی و دلبستگی ایمن زنان، این رابطه را افزایش می‌دهد.

متغیر مهم و اثرگذار دیگر در روابط زناشویی، ادراک انصاف است (وان^۱، ۲۰۰۱). ادراک انصاف درک ضمنی تعادل است. در رابطه غیرمنصفانه، یک شریک بیش از حد بهره‌مند و دیگری کمتر، بهره‌مند می‌شود (سالیوان^۲، ۲۰۰۸). احساس شنیده شدن و درک شدن توسط طرف مقابل با ادراک انصاف در ارتباط است (کرامر و جویت^۳، ۲۰۱۶). صنم‌نژاد، قمری کیوی، شیخ اسلامی و شریف (۱۴۰۰) در پژوهشی نشان دادند که رویکرد درمانی بافت‌نگر انصاف‌محور بر افزایش کیفیت زناشویی و کاهش تعارضات زناشویی اثربخش است و در بلندمدت حس عدالت و انصاف در رابطه، منجر به بهبود پایداری کارکردهای خانواده می‌گردد. پژوهش عزیزپور و صفرزاده (۱۳۹۴) نشان داد که بین ادراک انصاف و رفتارهای فداکارانه با کیفیت زناشویی زنان متأهل رابطه معنی‌داری وجود دارد. مطالعه خجسته‌مهر، فرامرزی و رجبی (۱۳۹۱) نشان داد که ادراک انصاف در روابط زناشویی بر کیفیت زناشویی زنان و مردان اثر مثبت معنی‌داری دارد.

متغیر واسطه‌ای، مورد توجه این پژوهش مهارت‌های ارتباطی است؛ چون الگوهای ارتباطی زوجین از نسلی به نسل دیگر منتقل می‌شود و کلید درک کارکرد افراد و خانواده به‌شمار می‌آید (بوزرمنی - نگی^۴، ۲۰۰۶ به نقل از صنم‌زاده و همکاران، ۱۴۰۰). مهارت‌های ارتباطی مجموعه‌ای پیچیده از مهارت‌ها و توانمندی‌هایی نظیر ارتباط، حل مسأله، تصمیم‌گیری، جرأت‌آموزی و خودمدیریتی است. این مهارت‌ها جهت سازگار شدن و کنار آمدن با موقعیت‌های مختلف اجتماعی و ارتباطی ضروری می‌باشد و باعث پرورش و بارور شدن روابط سالم از جمله بین همسران می‌گردد (هارگی^۵، ۲۰۱۶). زوجینی که ازدواج رضایت‌بخش و صمیمانه‌ای دارند، راحت‌تر و بهتر می‌توانند خصوصیات شخصیتی، احساسات و نیازهای همسران‌شان را بشناسند (موتاتیانو^۶، ۲۰۱۵).

-
1. Van
  2. Sullivan
  3. Cramer & Jowett
  4. Bozermani-negi
  5. Hargie
  6. Motataianu

بابی، گالا و واین^۱ (۲۰۲۰) در مطالعه‌ای نشان دادند آموزش مهارت‌های ارتباطی با افزایش اعتمادبه‌نفس، می‌تواند در مدیریت پرخاش‌گری افراد بیمار اثرگذار باشد. کایا و بوزلو^۲ (۲۰۱۹) در پژوهشی در رابطه با آموزش مهارت‌های ارتباطی به‌عنوان یک آموزش جایگزین برای پرخاش‌گری، به این نتیجه رسیدند که این آموزش سبب کاهش نمرات خشم، تهاجم بدنی، خصومت و افزایش نمرات کل حل مسائل اجتماعی می‌شود. فرانکل، آممورا، جیکوبوتیس و هازان^۳ (۲۰۱۵) بیان کرده‌اند اغلب مواقع مشکلات ارتباطی بین زوجین، می‌تواند به بروز پرخاش‌گری ارتباطی پنهان در روابط بین آن‌ها منجر شود. با توجه به تلویحات اشاره‌شده، این پژوهش نوآوری‌های خاصی نه فقط از حیث موضوع، بلکه از نظر روش‌شناسی دارد. به همین دلیل پژوهشگر به منظور ارزیابی اهداف و متغیرها در راستای تعیین روابط مؤثر بر زنان متقاضی طلاق در مدل مفهومی، قصد دارد تا الگوی پیشنهادی رابطه مستقیم و ویژگی‌های شخصیت و ادراک انصاف بر پرخاش‌گری پنهان و هم‌چنین رابطه غیرمستقیم آن‌را از طریق مهارت‌های ارتباطی بررسی کند. شکل ۱ الگوی پیشنهادی پژوهش را نشان می‌دهد.

شکل ۱. مدل پیشنهادی مستقیم و غیرمستقیم ویژگی‌های شخصیتی و مهارت‌های ارتباطی بر پرخاش‌گری پنهان

1. Baby, Gale & Swain
2. Kaya & Buzlu
3. Frankel, Umemmura, Jacobvitz & Hazen

روش پژوهش

پژوهش حاضر یک پژوهش همبستگی از نوع معادلات ساختاری می‌باشد. جامعه مورد مطالعه شامل کلیه زنان متقاضی طلاق در دادگستری شهرستان مسجدسلیمان در فاصله زمانی فروردین تا تیرماه ۱۴۰۰ بود. تعیین حداقل حجم نمونه لازم، برای مدل‌یابی معادلات ساختاری بسیار با اهمیت است. بسیاری از پژوهشگران حداقل حجم نمونه لازم را ۲۰۰ نفر اعلام کرده‌اند (کلاین^۱ و همکاران، ۲۰۰۱). در بین ماه‌های فوق حدود ۳۰۰ درخواست طلاق در دادگستری شهرستان مسجد سلیمان یافت شد که پس از ثبت طلاق در دادگستری از بین آنان، تعداد ۲۳۰ زن متقاضی به روش نمونه‌گیری هدفمند انتخاب شد. ملاک‌های ورود به مطالعه عبارت بود از شرایط سنی ۴۵-۲۰ سال، داشتن رضایت‌نامه، حداقل سواد پایه نهم و گذشت بیش از یک سال از مدت زمان زندگی مشترک آن‌ها. ملاک‌های خروج شامل عدم مراجعه به دادگاه به قصد جدایی، پاسخ‌ندادن به تمامی سؤالات و عدم تمایل به همکاری است. به دلیل بحران ویروس کرونا برقراری ارتباط حضوری با زنان متقاضی طلاق محدود بود؛ بنابراین اجرای پرسش‌نامه با استفاده از سامانه پرس‌لاین^۲ انجام شد؛ به این صورت که لینک دریافتی پرسش‌نامه‌ها از این سامانه به صورت آنلاین، از طریق واتساپ و ایمیل در اختیار آزمودنی‌ها قرار گرفت. پس از ارائه توضیحاتی در مورد کار و روش اجرا، از آن‌ها خواسته شد که در صورت رضایت و اطمینان از محرمانه ماندن داده‌ها، با پژوهشگر همکاری لازم را انجام دهند. ضمن اینکه تعداد ۲۶ پرسش‌نامه ناقص تشخیص داده شد و تعداد پرسش‌نامه‌های موردبررسی ۲۰۴ پرسش‌نامه بود. برای برآزش مدل نظری داده‌ها از نرم‌افزارهای SPSS (نسخه ۲۰) و AMOS (نسخه ۱۸) استفاده شد و مقادیر P کمتر از ۰/۰۵ معنی‌دار در نظر گرفته شد. از آنجایی که در این پژوهش بحث اصلی بررسی نظام روابط حاکم بر متغیرهای پیش‌بین، میانجی و ملاک است، استفاده از ترسیم نمودار مسیر لازم بود. بدین ترتیب نمودار مسیر به منظور بررسی روابط مجموعه‌ای از متغیرها ترسیم شد تا بتوان از طریق آن، مجموعه‌ای از فرضیه‌ها را در قالب یک مدل بررسی کرد. برای بررسی معنی‌داری ضرایب حاصل از نمودار مسیر مدل، از شاخص T-value استفاده شد. در صورتی که مقدار این شاخص بزرگتر از ۱/۹۶ و ۲/۵۸ باشد، ضریب موردنظر به ترتیب به لحاظ آماری در سطح ۰/۰۵ و ۰/۰۱ معنی‌دار

1. Kline
2. Porsline

است. این شاخص‌ها تأثیر مطلق هریک از زیر مقیاس‌های مورد بررسی بر زیر مقیاس‌های سطح بالاتر یا در نهایت مقیاس را فراهم می‌کنند (شوماخر و لوماکس^۱، ۲۰۰۴).

ابزار پژوهش

۱. پرسش‌نامه شخصیتی نئو^۲، فرم کوتاه (NEO-FFI): مک‌کری و کاستا^۳ (۱۹۸۵) برای اولین بار پرسش‌نامه‌ای را تحت عنوان نئو با ۱۸۵ ماده تدوین کردند. پس از آن، فرم‌های ۲۴۰ و ۶۰ سؤالی آن را نیز به منظور اندازه‌گیری ویژگی‌های شخصیتی افراد تهیه نمودند. این آزمون برای افراد ۱۷ سال به بالا مناسب است. در پژوهش حاضر از فرم کوتاه ۶۰ ماده‌ای که اولین بار توسط کیامهر (۱۳۸۱) به فارسی برگردانده شده بود، استفاده شد. این آزمون پنج ویژگی بزرگ شخصیتی افراد را می‌سنجد که عبارتند از عصیت (N)، برون‌گرایی (E)، بازبودن به تجربه (O)، توافق‌پذیری (A) و وجدانی‌بودن (C). هریک از ویژگی‌های مذکور در این آزمون با ۱۲ سؤال اندازه گرفته می‌شوند. این آزمون برحسب طیف پنج درجه‌ای لیکرت (کاملاً مخالفم، مخالفم، نظری ندارم، موافقم و کاملاً موافقم) به صورت ۱، ۲، ۳، ۴ و ۵ و بالعکس نمره‌گذاری می‌شود. حداقل و حداکثر نمره فرد در هر یک از خرده‌مقیاس‌ها به ترتیب (۱۲) و (۶۰) می‌باشد. مک‌کری و کاستا (۲۰۰۴) در پژوهشی که بر روی ۲۰۸ نفر از دانشجویان انجام دادند، ضرایب پایایی پنج ویژگی شخصیتی از آزمون نئو فرم کوتاه (۶۰ ماده‌ای) را با استفاده از روش آلفای کرونباخ در دامنه‌ای بین ۰/۷۵ تا ۰/۸۳ گزارش نمودند. در ایران زارعی (۱۳۸۲) پایایی این پرسش‌نامه را با روش آلفای کرونباخ بین ۰/۷۸ تا ۰/۹۳ و با روش تنصیف بین ۰/۷۴ تا ۰/۹۶ برآورد کرد. در پژوهش حاضر پایایی این پرسش‌نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ، ۰/۸۶ به دست آمد.

۲. سنجه ادراک انصاف^۴ (PEM): در این پژوهش برای سنجش ادراک انصاف در میان همسران از مقیاس ادراک انصاف استفاده که این سنجه توسط پری^۵ (۲۰۰۴) ساخته شده است. در این سنجه عدالت، به عنوان شاخصی برای سنجش ادراک انصاف در نظر گرفته شده است و شامل ۴ سؤال است که ادراک انصاف را در ۴ حیطة انجام کارهای خانه، کار کردن برای کسب درآمد، خرج کردن پول و نگهداری از فرزندان می‌سنجد. سؤالات این سنجه به صورت طیف لیکرت

1. Schumacker & Lomax
2. Neo Personality Scale
3. McCare & Costa
4. Perceived Equity Measure
5. Perry

به ترتیب از ۱ (بسیار ناعادلانه از نظر من)، ۲ (بسیار ناعادلانه از نظر همسر)، ۳ (تاحدی ناعادلانه از نظر من)، ۴ (تاحدی ناعادلانه از نظر همسر) و ۵ (عادلانانه برای من و همسر) نمره گذاری می-شوند؛ به این صورت که کمترین نمره ۴ و بالاترین نمره ۲۰ می باشد که به ترتیب نشان دهنده انصاف پایین و انصاف بالا در رابطه است (خجسته مهر و همکاران، ۱۳۹۱). پری (۲۰۰۴) پایایی این پرسش نامه را با استفاده از روش همسانی درونی (آلفای کرونباخ) ۰/۵۵ گزارش کرده است. در پژوهش حاضر پایایی این پرسش نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۲ به دست آمد.

۳. پرسش نامه مهارت های ارتباطی^۱: این پرسش نامه نسخه تجدیدنظر شده مهارت های ارتباطی جرابک^۲ (۲۰۰۴) است. این پرسش نامه ۳۴ ماده دارد که پاسخ گویی به آن مستلزم استفاده از مقیاس ۵ درجه ای لیکرت (۱: هرگز تا ۵: همیشه) است که نمره بالاتر، نشان دهنده مهارت های ارتباطی قوی است. این پرسش نامه در پژوهش چاری و فداکار (۱۳۸۴) در نمونه ای متشکل از ۷۳۳ دانش آموز و دانشجوی ایرانی با استفاده از روش آلفای کرونباخ و دونیمه کردن برای نمره کل آزمون در نمونه دانشجویان به ترتیب برابر ۰/۷۱ و ۰/۶۹ گزارش شده است. چاری و فداکار (۱۳۸۴) با به کارگیری روش آماری تحلیل عاملی، روابی سازه پرسش نامه را نیز در پژوهش خود بررسی کرده اند و به ۵ عامل «مهارت های درک پیام های کلامی و غیر کلامی»، «مهارت نظم دهی به هیجان ها»، «مهارت گوش دادن»، «مهارت بینش نسبت به فرایند ارتباط» و «قاطعیت در ارتباط» دست یافته اند. در پژوهش حاضر پایایی این پرسش نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۹ به دست آمد.

۴. مقیاس پرخاش گری پنهان^۳: این مقیاس توسط نلسون و کارول^۴ (۲۰۰۶) برای سنجش کناره گیری عاطفی و خراب کردن وجهه اجتماعی در روابط زوجین ساخته شده است و نسخه اصلاح شده ای از پرسش نامه خود گزارشی پرخاشگری (مورالس و کریک^۵، ۱۹۹۸) و مقیاس روابط عاشقانه بزرگسالان (لیندر، کریک و کالینز^۶، ۲۰۰۲) است. مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان ۱۲ ماده (هر زیرمقیاس ۶ ماده) دارد. زیرمقیاس کناره گیری عاطفی شامل ماده های ۱ تا ۶ و زیرمقیاس خراب کردن وجهه اجتماعی شامل ماده های ۷ تا ۱۲ است. این مقیاس به روش لیکرت

-
1. Communication Skills Questionnaire
  2. Jarabeck
  3. Hidden Aggression Scale
  4. Nelson & Carol
  5. Morales & Crick
  6. Linder, Crick & Collins

برحسب پاسخ‌های ۱ تا ۷ درجه‌ای ۱: خیلی کم تا ۷: خیلی زیاد نمره گذاری می‌شود. کارول و دیگران^۱ (۲۰۱۰) ضریب آلفای کرونباخ نمرات کناره‌گیری عاطفی را برای مردان و زنان به ترتیب ۰/۹۰ و ۰/۸۶ و برای خرده‌مقیاس خراب کردن وجهه اجتماعی را برای مردان و زنان ۰/۸۸ و ۰/۹۰ گزارش کردند. در پژوهش خزاعی و همکاران (۱۳۹۶) نتایج حاصل از تحلیل عاملی تأییدی روی مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان نشان داد که مدل دو عاملی مقیاس پرخاشگری ارتباطی پنهان به خوبی با داده‌ها برازش دارد. در این پژوهش ضریب آلفای کرونباخ برابر ۰/۸۵ و اعتبار همگرا و واگرای این مقیاس که از طریق بررسی ضریب همبستگی آن با پرسش‌نامه‌های تعارضات زناشویی تجدیدنظر شده ثنایی (۱۳۸۷) و مقیاس سازگاری زناشویی اسپانیر^۲ (۱۹۷۶) به ترتیب ۰/۴۷ و ۰/۴۲- به دست آمد، معنی‌دار می‌باشند. در پژوهش حاضر پایایی این پرسش‌نامه با استفاده از روش آلفای کرونباخ ۰/۷۴ به دست آمد.

یافته‌ها

در این پژوهش دامنه سنی زنان متقاضی طلاق بین ۲۰ تا ۴۵ سال بود. از لحاظ سطح تحصیلات ۱۲ نفر زیر دیپلم (۵/۸۸ درصد)، ۳۲ نفر دیپلم (۱۵/۶۸ درصد)، ۷۶ نفر کاردانی (۳۷/۲۵ درصد) و ۸۴ نفر کارشناسی و بالاتر (۴۱/۱۷ درصد) بودند. از حیث قومیت ۱۱۷ نفر بختیاری (۵۷/۳۵ درصد)، ۴۵ نفر عرب (۲۲/۰۵ درصد)، ۴ نفر ترک (۱/۹۶ درصد)، ۳ نفر کرد (۱/۴۷ درصد) و ۳۵ نفر از سایر اقوام (۱۷/۱۵ درصد) حضور داشتند. از لحاظ طول مدت ازدواج ۱ تا ۳ سال، ۳۲ نفر (۱۵/۶۸ درصد)؛ ۴ تا ۶ سال، ۸۱ نفر (۳۹/۷۰ درصد) و ۷ سال و بیشتر، ۹۱ نفر (۴۴/۶۰ درصد) و از بین آن‌ها ۷۷ نفر شاغل (۳۷/۷۳ درصد) و ۱۲۷ نفر غیرشاغل (۶۲/۲۴ درصد) بودند. جدول ۱ میانگین و انحراف معیار متغیرهای پژوهش در آزمودنی‌ها را نشان می‌دهد.

1. Caroll & Et al
2. Spaneer

جدول ۱. آمار توصیفی و ماتریس همبستگی بین ویژگی‌های شخصیت و ادراک انصاف با میانجی‌گری مهارت‌های ارتباطی

ردیف	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸
مقیاس	روان‌رنجوری	برون‌گرایی	بازبودن به تجربه	توافق‌پذیری	وظیفه‌شناسی	ادراک انصاف	مهارت‌های ارتباطی	پرخاش‌گری پنهان
میانگین	۳۷/۲۴	۳۸/۷۲	۳۶/۳۱	۳۷/۰۶	۴۲/۵۵	۱۲/۳۹	۳۳/۸۳	۴۳/۶۱
انحراف معیار	۵/۸۹	۴/۸۵	۵/۸۷	۶/۳۵	۶/۵	۴/۶۳	۱۲/۴۴	۱۸/۷۸
۱	۱	۰/۳۳*	-۰/۴۳*	-۰/۶۴*	-۰/۳۰*	-۰/۶۴*	-۰/۴۰*	۰/۱۵*
۲		۱	۰/۳۳*	-۰/۲۰*	۰/۳۲*	۰/۳۳*	۰/۵۷**	-۰/۵۴**
۳			۱	۰/۲۰*	۰/۷۰*	۰/۱۵*	-۰/۳۳*	۰/۱۳/۰*
۴				۱	۰/۶۳*	۰/۳۷*	۰/۲۶*	-۰/۴۷*
۵					۱	۰/۵۰**	۰/۳۹*	-۰/۵۴**
۶						۱	۰/۴۷*	۰/۵۷**
۷							۱	-۰/۶۴**
۸								۱

* $P < 0.05$ و ** $P < 0.01$

جدول ۱، میانگین و انحراف معیار و ضرایب همبستگی بین متغیرهای پیش‌بین و ملاک با میانجی‌گر را بین آزمودنی‌ها نشان می‌دهد. همه ضرایب همبستگی به‌دست آمده بین متغیرهای پژوهش، در سطوح $P < 0/05$ معنی‌دار هستند؛ بنابراین با توجه به اینکه مفروضات تحلیل مسیر در این پژوهش برقرار می‌باشد، حال می‌توان از روش تحلیل مسیر، روابط چندگانه بین متغیرهای پژوهش را با استفاده از نرم‌افزار AMOS (نسخه ۱۸) بررسی کرد.

جدول ۲. شاخص‌های نیکویی برازش مدل در زنان متقاضی طلاق

شاخص برازندگی توکر - لویس	شاخص برازش بهنجار	شاخص برازش تطبیقی	شاخص تعدیل شده نیکویی برازش	شاخص نیکویی برازش	ریشه خطای میانگین مجدورات تقریب	نسبت شی دو به درجه آزادی	سطح معنی‌داری	درجه آزادی	مجدور شی	شاخص برازش
TLI	NFI	CFI	AGFI	GFI	RMSEA	X^2/df	P	df	X^2	عنوان آماری
$\geq 0/9$	$\geq 0/9$	$\geq 0/9$	$\geq 0/9$	$\geq 0/9$	$\leq 0/1$	≤ 3	.....	....	....	حد مطلوب
0/01	0/98	1	1	0/980	0/999	1,538	0/451	2	0/902	مقدار به‌دست آمده

همان‌طور که در جدول ۲ مشاهده می‌شود نتایج حاصل از آزمون شاخص‌های کلی برازش مدل پژوهش به روش تحلیل مسیر، مؤید برازندگی کامل مدل پیشنهادی است. در ادامه به بررسی اثرات مستقیم، غیرمستقیم و کل متغیر برون‌زاد (ویژگی‌های شخصیتی و ادراک انصاف) بر متغیر

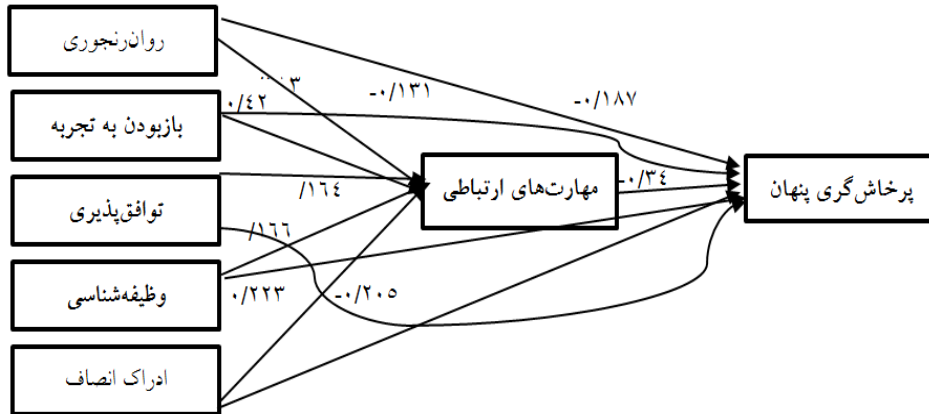
میانجی (مهارت‌های ارتباطی) و متغیر ملاک (پرخاشگری پنهان) و هم‌چنین اثرات مستقیم متغیر میانجی بر متغیر ملاک پرداخته شده است.

جدول ۳. ضرایب رگرسیون استاندارد و غیراستاندارد و مقادیر تی اثرات متغیرها در زنان متقاضی طلاق

مدل پیشنهادی				مسیر
سطح معنی‌داری P	نسبت بحرانی	برآورد استاندارد B	برآورد استاندارد β	
۰/۰۰۴	-۲/۸۹	-۰/۴۵۷	-۰/۱۸۳	روان‌رنجوری ← مهارت‌های ارتباطی
۰/۰۰۱	۷/۳۷	۱/۲۲	۰/۴۲	برون‌گرایی ← مهارت‌های ارتباطی
۰/۰۰۹	-۲/۶۰	-۰/۳۷۴	-۰/۱۶۴	توافق‌پذیری ← مهارت‌های ارتباطی
۰/۰۰۱	۲/۵۵	۰/۳۷۰	۰/۱۶۶	وظیفه‌شناسی ← مهارت‌های ارتباطی
۰/۰۰۱	۳/۴	۰/۷۶۲	۰/۲۲۳	ادراک انصاف ← مهارت‌های ارتباطی
۰/۰۱۲	-۲/۵۱	-۰/۴۹۸	-۰/۱۳۱	برون‌گرایی ← پرخاش‌گری پنهان
۰/۰۰۱	-۴/۲۲	-۰/۵۹۸	-۰/۱۸۷	بازبودن به تجربه ← پرخاش‌گری پنهان
۰/۰۰۱	-۴/۴۲	-۰/۶۲۸	-۰/۲۱۲	توافق‌پذیری ← پرخاش‌گری پنهان
۰/۰۱۶	-۲/۳۹	-۰/۳۶۴	-۰/۱۲۶	وظیفه‌شناسی ← پرخاش‌گری پنهان
۰/۰۰۱	-۳/۹۴	-۰/۹۱۱	-۰/۲۰۵	ادراک انصاف ← پرخاش‌گری پنهان
۰/۰۰۱	-۶/۱۹	-۰/۴۴۲	-۰/۳۴	مهارت‌های ارتباطی ← پرخاش‌گری پنهان

جدول ۳ ضرایب مسیر مربوط به مدل را نشان می‌دهد. ضریب مسیر اثر مستقیم روان‌رنجوری، برون‌گرایی، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی و ادراک انصاف بر مهارت‌های ارتباطی اثر مستقیم دارد. ضریب مسیر اثر مستقیم برون‌گرایی، بازبودن به تجربه، توافق‌پذیری و ادراک انصاف بر پرخاش‌گری پنهان معنی‌دار است. ضریب مسیر اثر مستقیم مهارت‌های ارتباطی بر پرخاش‌گری پنهان رابطه معنی‌دار دارند و همه در سطح $P < ۰/۰۵$ معنی‌دار بودند و ضریب مسیر اثر مستقیم بازبودن، به تجربه بر مهارت‌های ارتباطی ($\beta = -۰/۰۲۵$ ، $P > ۰/۰۵$) و ضریب مسیر اثر مستقیم

روان رنجوری بر پرخاش گری پنهان ($\beta=0/047$ ، $P>0/05$) معنی دار نبود. شکل ۲ الگوی پیشنهادی پژوهش حاضر همراه با ضرایب استاندارد مسیرها را نشان می دهد.

شکل ۲. الگوی پژوهش حاضر به همراه ضرایب استاندارد مسیرها

همان طور که در شکل ۲ مشاهده می شود، ضریب مسیرها به طور کلی معنی دار به دست آمده است. وجود رابطه مستقیم معنی دار ویژگی های شخصیت، حاکی از اثر مستقیم این متغیر بر پرخاش گری پنهان است. در ادامه به بررسی نتایج بوت استرپ بین متغیرهای پیش بین، ملاک و میانجی پرداخته شده است.

جدول ۴. نتایج بوت استرپ بین متغیرهای پیش بین، ملاک و میانجی

مسیر	داده	مقدار بوت استرپ	حد پایین	حد بالا	خطای استاندارد	سوگیری
روان رنجوری به پرخاش گری پنهان از طریق مهارت های ارتباطی	0/213	0/66	0/29	0/116	0/28	0/06
برون گرایی به پرخاش گری پنهان از طریق مهارت های ارتباطی	-0/549	-0/145	-0/201	-0/95	0/32	0/11
بازبودن به تجربه به پرخاش گری پنهان از طریق مهارت های ارتباطی	0/166	0/08	-0/23	0/46	0/21	0/64
توافق پذیری به پرخاش گری پنهان از طریق مهارت های ارتباطی	0/27	0/56	0/21	0/99	0/24	0/08

سوگیری	خطای استاندارد	حد بالا	حد پایین	مقدار بوت استراپ	داده	مسیر
۰/۰۰۹	۰/۰۲۴	-۰/۰۱۷	-۰/۱۰۱	-۰/۰۵۷	-۰/۱۶۵	وظیفه‌شناسی به پرخاش‌گری پنهان از طریق مهارت‌های ارتباطی
۰/۰۰۴	۰/۰۲۷	-۰/۰۰۴	-۰/۱۳۷	-۰/۰۷۵	-۰/۳۳۲	ادراک انصاف به پرخاش‌گری پنهان از طریق مهارت‌های ارتباطی

* $P < 0.05$

نتایج مندرج در جدول ۴ نشان می‌دهد که نتیجه بوت‌استراپ برای اثر غیرمستقیم روان‌رنجوری بر پرخاش‌گری پنهان ۰/۰۶۶ است. سطح معنی‌داری به‌دست‌آمده برابر ۰/۰۰۶ و تعداد نمونه‌گیری مجدد بوت‌استراپ ۲۰۰۰ می‌باشد که این اثر غیرمستقیم معنی‌دار است. نتیجه بوت‌استراپ برای اثر غیرمستقیم برون‌گرایی بر پرخاش‌گری پنهان، ۰/۱۴۵- به‌دست‌آمد و سطح معنی‌داری برابر ۰/۰۱۱ و این اثر غیرمستقیم ارتباطی معنی‌داری دارد. نتیجه بوت‌استراپ برای اثر غیرمستقیم بازبودن به تجربه بر پرخاش‌گری پنهان ۰/۰۰۸ به‌دست‌آمد و سطح معنی‌داری برابر ۰/۰۶۴ و معنی‌دار نیست. نتیجه بوت‌استراپ برای اثر غیرمستقیم توافق‌پذیری بر پرخاش‌گری پنهان ۰/۰۵۶ به‌دست‌آمد و سطح معنی‌داری برابر ۰/۰۰۸ و اثر غیرمستقیم توافق‌پذیری بر پرخاش‌گری پنهان از طریق مهارت‌های ارتباطی معنی‌دار است. نتیجه بوت‌استراپ برای اثر غیرمستقیم وظیفه‌شناسی بر پرخاش‌گری پنهان ۰/۰۵۷- به‌دست‌آمد و سطح معنی‌داری برابر ۰/۰۰۹ و این اثر غیرمستقیم از طریق مهارت‌های ارتباطی معنی‌دار است. نتیجه بوت‌استراپ برای اثر غیرمستقیم ادراک انصاف بر پرخاش‌گری پنهان، ۰/۰۷۵- به‌دست‌آمد و سطح معنی‌داری برابر ۰/۰۰۴ و اثر غیرمستقیم از طریق مهارت‌های ارتباطی معنی‌دار به‌دست‌آمد.

بحث و نتیجه‌گیری

هدف پژوهش حاضر تدوین مدل ساختاری پرخاش‌گری پنهان براساس ویژگی‌های شخصیتی، ادراک انصاف با نقش میانجی مهارت‌های ارتباطی در زنان متقاضی طلاق شهر مسجدسلیمان بود. نتایج مندرج در جدول ۴ حاکی از برآزش مطلوب مدل است؛ بنابراین مدل برازندگی مطلوبی دارد و فرضیه کلی پژوهش مورد تأیید قرار گرفت. این یافته با یافته‌های بابی و همکاران (۲۰۲۰)؛ کایا و بوزلو (۲۰۱۹)؛ آیزپیتات و همکاران (۲۰۱۹)؛ زیلیسیکوا و کرید

(۲۰۱۸)؛ دیکوپیر و همکاران (۲۰۱۸)، موتاتیانو (۲۰۱۵)؛ فرانکل و همکاران (۲۰۱۵)؛ هوانگ (۲۰۱۵)؛ یولاک و همکاران (۲۰۱۴)؛ دیل‌فورت و همکاران (۲۰۱۴)، صنم‌نژاد و همکاران (۱۴۰۰)، کریمی و همکاران (۱۳۹۹)، رحمت‌زاده و رضاخانی (۱۳۹۹)؛ خزاعی و همکاران (۱۳۹۶) هم‌جهت است.

این یافته نشان داد که مدل حاضر می‌تواند در تبیین عوامل مؤثر بر پرخاش‌گری پنهان زنان متقاضی طلاق، یاری‌کننده باشد. هم‌چنین نتایج نشان داد که ویژگی‌های شخصیتی و ادراک انصاف می‌تواند با اثرگذاری بر مهارت‌های ارتباطی به‌طور غیرمستقیم بر کاهش پرخاش‌گری پنهان این زنان مؤثر باشند. در ادامه به تبیین اثر هر کدام از متغیرهای برون‌داد و میانجی بر متغیر درون‌داد پرداخته شده است.

با توجه به نتایج حاصله، ضریب مسیر اثر مستقیم روان‌رنجوری، برون‌گرایی، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی بر مهارت‌های ارتباطی معنی‌دار است؛ اما ضریب مسیر اثر مستقیم بازبودن به تجربه بر مهارت‌های ارتباطی معنی‌دار نیست. این یافته‌ها با نتایج موتاتیانو (۲۰۱۵)، کریمی و همکاران (۱۳۹۹) و رحمت‌زاده و رضاخانی (۱۳۹۹) همسو می‌باشد. در تبیین این نتیجه که چرا ویژگی بازبودن به تجربه بر مهارت‌های ارتباطی معنی‌دار نیست، می‌توان گفت که ویژگی بازبودن به تجربه علاوه بر اینکه صفات مثبتی مانند همکاری، مشارکت و سازگاری دارد؛ اما در بعضی موارد و موقعیت‌ها مفید واقع نمی‌شود، بدین معنی که افراد در هنگام روبروشدن با مسائل و چالش‌ها در موقعیت‌های مبهم، مانند محیط‌های اجتماعی جدید به‌جای جست‌وجو و کشف راه کارهای بدیع و نو، به تبعیت از افراد دیگر می‌پردازند و شاید این عامل، دلیل آن باشد. با توجه به نتایج به‌دست آمده، ضریب مسیر اثر مستقیم ادراک انصاف بر مهارت‌های ارتباطی معنی‌دار است. این یافته با نتایج پژوهش کرامر و جویت (۲۰۱۶)، صنم‌نژاد و همکاران (۱۴۰۰) و عزیزپور و صفرزاده (۱۳۹۴) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته می‌توان گفت هر چقدر میزان ادراک انصاف در فرد بیشتر باشد، مهارت‌های ارتباطی بالاتری خواهد داشت. ادراک انصاف ثبات رابطه را متأثر می‌سازد (سالیوان، ۲۰۰۸). نظریه انصاف پیش‌بینی می‌کند که سطوح بالای ادراک انصاف در رابطه، موجب افزایش احساسات مثبت و کیفیت زناشویی در زوجین می‌شود. در واقع زمانی که زوجین احساس عدالت در روابط آن‌ها حاکم است، هر دوی آن‌ها در رابطه، هزینه و پاداش یکسانی دریافت می‌کنند و با رضایت خاطر بیشتری مسئولیت‌های خود را انجام خواهند داد و این

احساس که همسرشان آن‌ها را دوست دارد، باعث احساس رضایت از رابطه و کاهش تعارض و پرخاش‌گری می‌گردد.

ضریب مسیر اثر مستقیم برون‌گرایی، بازبودن به تجربه، توافق‌پذیری و وظیفه‌شناسی بر پرخاش‌گری پنهان معنی‌دار است؛ اما ضریب مسیر اثر مستقیم روان‌رنجوری بر پرخاش‌گری پنهان معنی‌دار نیست. نتایج این یافته از پژوهش با نتایج آیژپیتارت و همکاران (۲۰۱۹)؛ زیلینسیکووا و کرید (۲۰۱۸)؛ کارتیس و همکاران (۲۰۱۵)؛ هوانگ (۲۰۱۵) و یولاک و همکاران (۲۰۱۴) همسو می‌باشد. در تبیین این یافته از پژوهش می‌توان گفت که ویژگی برون‌گرایی در افراد باعث هیجان‌های مثبت چون لذت، شادی و عشق می‌گردد و افراد با ویژگی توافق‌پذیری بالا متمایل به گذشت، مهربانی و فرمان‌برداری هستند. ازسویی وجود خصلت وظیفه‌شناسی در افراد موجب خویش‌داری، منطقی‌گرایی و کارآمدی شده که در مجموع، باعث کاهش پرخاش‌گری به دیگران می‌گردد؛ اما در معنی‌دارنشده ویژگی روان‌رنجوری بر پرخاش‌گری پنهان می‌تواند به این نکته اشاره کرد که با توجه به جنبه‌های افراد روان‌رنجور از قبیل اضطراب، افسردگی، کم‌رویی، شتاب‌زدگی و آسیب‌پذیری، زنان با پرخاش‌گری پنهان به نظر می‌رسد سعی می‌کنند که این جنبه‌ها را در خود نگهدارند و بیشتر بر جنبه‌های آسیب‌به‌سمت خود تمرکز کنند تا دیگران.

با توجه به نتایج به‌دست‌آمده ضریب مسیر اثر مستقیم ادراک انصاف و مهارت‌های ارتباطی بر پرخاش‌گری پنهان معنی‌دار است. نتایج این یافته از پژوهش با نتایج بابی و همکاران (۲۰۲۰)؛ کایا و بوزلو (۲۰۱۹)؛ آیژپیتارات و همکاران (۲۰۱۹)؛ زیلینسیکووا و کرید (۲۰۱۸)؛ خزاعی و همکاران (۱۳۹۶)؛ عزیزپور و صفرزاده (۱۳۹۴)، هم‌خوان می‌باشد. هم‌چنین اثر غیرمستقیم ادراک انصاف بر پرخاش‌گری پنهان از طریق مهارت‌های ارتباطی معنی‌دار است. در تبیین این یافته از پژوهش می‌توان گفت ادراک انصاف از طریق مهارت‌های ارتباطی بر پرخاش‌گری پنهان زنان رابطه علی دارد. هرگاه زن احساس کند همسرش او را درک کرده و قادر است دیدگاه او را در وضعیت‌های تعاملی و چالش برانگیز زندگی زناشویی بفهمد. در این صورت شوهر خود را به‌عنوان فردی حمایت‌گر در نظر گرفته و سیستم زناشویی را سیستمی پاداش‌دهنده فرض می‌کند که می‌تواند نسبت هزینه و پاداش وی را در زندگی زوجی در حالت تعادل و توازن نگه دارد، در نتیجه احساس عدالت و انصاف می‌کند (کارن و مارتین، ۲۰۰۲).

از محدودیت‌های قابل ملاحظه در این پژوهش، شیوع بیماری کرونا بود که دسترسی به آزمودنی‌ها را دشوار ساخته بود و با توجه به اینکه پژوهش از نوع پرسش‌نامه‌ای است، می‌توان به

محدودیت‌هایی نظیر احتمال عدم فهم و برداشت یکسانی آزمودنی‌ها از سؤالات پرسش‌نامه هم‌چنین عدم آزادی عمل و اختیار پاسخ‌گو باشد. اگرچه داده‌های این پژوهش با الگوی ساختاری آزمون‌شده هماهنگ هستند؛ ولی کاربرد آن‌ها در روابط علت و معلولی باید با احتیاط انجام شود. از طرفی چون اجرای پژوهش در شهر مسجدسلیمان بود، تعمیم نتایج به گروه‌های اجتماعی دیگر باید با احتیاط و مطابق با ملاحظات فرهنگی مختلف انجام شود. برحسب یافته‌های پژوهش پیشنهاد می‌گردد که با برگزاری کارگاه‌های آموزشی و با تهیه و پخش بروشور به زنان به شناخت ویژگی‌های شخصیتی و به تبع آن به بهبود مهارت‌های ارتباطی و پرخاش‌گری پنهان در روابط همسرمداری آنان کمک شود. هم‌چنین پیشنهاد می‌گردد وزارت بهداشت و درمان و آموزش پزشکی و آموزش و پرورش با استفاده از نتایج این پژوهش از مشاوران و روان‌شناسان خانواده و زوج درمان‌گران بخواهد تا در جهت شناخت ویژگی‌های شخصیتی و ادراک انصاف در همسران و رابطه آن‌ها با مهارت‌های ارتباطی در راستای کاهش پرخاش‌گری پنهان به ارتقای ازدواج موفق و کاهش تعارضات زناشویی کمک نمایند.

منابع

- ثنایی‌ذاکر، باقر. (۱۳۸۷). مقیاس‌های سنجش خانواده و ازدواج. تهران: انتشارات بعثت.
- حجازی، الهه؛ باباخانی، نرگس و احمدی، نگین‌سادات (۱۳۹۸)، اثربخشی آموزش مهارت‌های ارتباطی بین فردی بر میزان پرخاش‌گری و رفتارهای تکانشی دانش‌آموزان، فصل‌نامه پژوهش در نظام‌های آموزشی، ش ۴۰ (۱۲): ۲۵-۳۸.
- حسین‌چاری، مسعود و فداکارداورانی، محمدمهدی (۱۳۸۴)، بررسی تأثیر دانشگاه بر مهارت‌های ارتباطی براساس مقایسه دانش‌آموزان و دانشجویان، ویژه مقالات علوم تربیتی، ش ۵ (۱۲): ۲۱-۳۲.
- حق‌شناس، حسن (۱۳۸۵)، طرح پنج عاملی ویژگی‌های شخصیت، راهنمای تفسیر و هنجارهای آزمون نسو، شیراز: دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی و درمانی شیراز.
- خجسته مهر، رضا؛ فرامرزی، سحر و رجیبی، غلامرضا (۱۳۹۱)، بررسی نقش ادراک انصاف بر کیفیت زناشویی، فصل‌نامه مطالعات روان‌شناختی، ش ۱ (۸): ۳۲-۵۰.
- خزاعی، سمانه؛ نوابی‌نژاد، شکوه؛ فرزاد، ولی‌الله و زهراکار، کیانوش (۱۳۹۶)، پیش‌بینی پرخاش‌گری ارتباطی پنهان (کناره‌گیری عاطفی و خراب‌کردن وجهه اجتماعی) براساس سبک‌های دلبستگی در زنان متأهل شهر بیرجند: نقش میانجی احساس شرم و گناه، مطالعات زن و خانواده، ش ۱ (۵): ۱۲۹-۱۰۳.

رحمت‌زاده، الهام و رضاخانی، سیمین‌دخت (۱۳۹۹)، پیش‌بینی مهارت‌های ارتباطی براساس ویژگی‌های شخصیتی و خودپنداره، دانش و پژوهش در روان‌شناسی کاربردی، ش ۳ (۲۱): ۱۱۱-۱۲۱.

صنم‌نژاد، آیدین؛ قمری‌کیوی، حسین؛ شیخ‌اسلامی، علی و شریف، علی‌رضا (۱۴۰۰)، بررسی اثربخشی درمان بافت‌نگر انصاف‌محور بر نظریه بوزمنی - نگی بر افزایش کیفیت و کاهش تعارضات زناشویی در زوجین، فصل‌نامه زن و جامعه، ش ۲ (۱۲)، ۱۴۷-۱۳۵.

عزیزی‌پور، پریوش و صفرزاده، سحر (۱۳۹۴)، رابطه ادراک انصاف و رفتارهای فداکارانه با کیفیت زناشویی در زنان متأهل، اولین همایش ملی روان‌شناسی و خانواده، اهواز.

عطایی‌فر، ربابه و امیری، شعله (۱۳۹۳)، آزمون مدل علی رابطه بین سبک دلبستگی، مهارت ارتباطی، ویژگی‌های شخصیتی، رضایت جنسی همسران، ارتباط مؤثر همسران و رابطه مادر - فرزندی در کودکان، فصل‌نامه زن و مطالعات خانواده، ش ۲۵ (۷): ۹۳-۱۲۵.

کریمی، اصغر؛ صدیقه، احمدی و زهراکار، کیانوش (۱۳۹۹)، اثربخشی آموزش مهارت‌های زناشویی مبتنی بر مدل گاتمن بر پرخاش‌گری ارتباطی پنهان زنان، مجله روان‌شناسی بالینی، ش ۱ (۱۲): ۶۴-۵۴.

کوهی، سمانه؛ اعتمادی، عذرا و فاتحی‌زاده، مریم (۱۳۹۲)، بررسی رابطه ویژگی‌های شخصیتی و سلامت روانی با سرخوردگی زناشویی در زوجین، مجله پژوهش‌های علوم‌شناختی و رفتاری، ش ۱ (۴): ۸۴-۷۱.

کیامهر، جواد؛ سلیمی‌زاده، محمدکاظم و دلاور، علی (۱۳۸۱)، هنجاریابی فرم کوتاه پرسش‌نامه پنج عاملی نوین NEO-FFI و بررسی ساختار عاملی آن در بین دانشجویان علوم انسانی دانشگاه‌های تهران، پایان‌نامه کارشناسی ارشد روان‌شناسی، دانشگاه تهران.

- Aizpitarte, A., Atherton, O. E., Zheng, L. R., Alonso-Arbiol, I., & Robins, R. W. (2019). Developmental Precursors of Relational Aggression from Late Childhood through Adolescence. *Child Development*, 90(1), 117-126.
- Alponte, M.A., Connel, E. S., Linton, A.D. (2010). *Deontological Nursing, concepts and practice*. 2nd edition. W. B. Saunders Co. USA: Philadelphia; pp. 808-820.
- Baby, M., Gale, C.H., Swain, N. (2018). Communication skills training in the management of patient aggression and violence in healthcare. *Aggression and Violent Behavior*, 39(6), 67-82. <https://doi.org/10.1016/j.avb.2018.02.004>
- Balci, K., & Salah, A. A. (2015). Automatic analysis and identification of verbal aggression and abusive behaviors For online social games. *Computers In Human Behavior*, 53(8), 517-526.
- Benjamin, A. J. (2016). Aggression. *Encyclopedia of Mental Health* (pp.33-39). New York: Academic Press.
- Carroll, J. S., Nelson, D. A., Yorgason, J. B., Harper, J. M. Ashton, R. H., & Jensen, A. C. (2010). Relational aggression in marriage. *Aggressive Behavior*, 36(5), 315-329.
- Caughlin, J.P., Huston, T.L., & Houts, R.N. (2012). How does personality matter in marriage? An examination of trait anxiety inter personal negativity, and marital satisfaction. *Journal of personality and social psychology*, 78, 326-336
- Clifford, C. E. (2013). Attachment and Covert Relational Aggression in Marriage with Shame as a Potential Moderating Variable: A Two Wave Panel Study. Master of Science thesis, Brigham Young University.

- Coyne, S. M., Ehrenerich, S. E., Holmgren, H. G., & Underwood, M. K. (2019). We're not Gonna be Friend anymore: Associations between Viewing Relational Aggression on Television and Relational Aggression in text messaging during Adolescence. *Aggressive Behavior*, 45(3), 319-326.
- Cramer, D., & Jowett, S. (2016). Perceived empathy, accurate empathy and relationship satisfaction in heterosexual couples. *Journal of Social and Personal Relationships*, 21(6), 211-220
- Curtis, D. S., Epstein, N. B., & Wheeler, B. (2015). Relationship Satisfaction Mediates the Link Between Partner Aggression and Relationship Dissolution The Importance of Considering Severity. *Journal of interpersonal violence*, 0886260515588524.
- Curtis, D. S., Epstein, N. B., & Wheeler, B. (2015). Relationship Satisfaction Mediates the Link Between Partner Aggression and Relationship Dissolution The Importance of Considering Severity. *Journal of interpersonal violence*, 0886260515588524.
- Decuyper, M., De Bolle, M., & De Fruyt, F. (2012). Personality similarity, perceptual accuracy, and relationship satisfaction in dating and married couples. *Personal Relationships*, 19, 128-145.
- during rehabilitation from a spinal cord injury. *Rehabilitation psychology*; 55(10): 23-32.
- Dyrenforth, P. S., Kashy, D. A., Donnellan, M. B., & Lucas. (2010). predicting relationship and life satisfaction from personality in nationally representative samples from three countries: The relative importance of actor, partner, and similarity effects. *Journal of Personality and Social Psychology*, 99, 690-702.
- Frankel, L. A., Umemmura, T., Jacobvitz, D., & Hazen, N. (2015). Marital Conflict and Parental Responses to Infant Negative Emotions: Relations with Toddler Emotional Regulation. *Infant Behavior and Development*, 40(9), 73-83.
- Hargie, O. (2016). *Skilled Interpersonal Communication*, 6th edition. Hove: Routledge; p: 154
- Harper, C., & Snowden, M. (2017). *Environment and society: Human perspectives on environmental issues*: Taylor & Francis.
- Hiyoshi, A., Fall, K., Netuveli, G., & Montgomery, S. (2015). Remarriage after divorce and depression risk. *Social Science & Medicine*, 141(3), 109-114.
- Jonson, J . Kawhold, SH (2013). Relationship enhancement: skill training programs for therapy, problem prevention, and enrichment; p: 243-245
- Kaya, F., & Buzlu, S. (2016). Effects of Aggression Replacement Training on Problem Solving, Anger and Aggressive Behavior among Adolescents with Criminal Attempts in Turkey: A Quasi Experimental Study. *Archives of Psychiatric Nursing*, 30(6), 729-735, <https://doi.org/10.1016/j.apnu.2016.07.001>.
- Kline, G., Honaker, J., Joseph, A., & Scheve, K. (2001). Analyzing incomplete political science data: an alternative algorithm for multiple imputation. *American Political Science Review*, 95, 49-69.
- Linder, J. R., Crick, N. R., & Collins, W. A. (2002). Relational aggression and victimization in young adults' romantic relationships: Associations with perceptions of parent, peer, and romantic relationship quality. *Social Development*, 11(1), 69-86.
- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1985). Updating Norman's "adequacy taxonomy": Intelligence and personality dimensions in natural language and in questionnaires. *Journal of Personality and Social Psychology*, 49(10), 710-721.
- McCrae, R.R., & Costa, P. T. (2004). A contemplated revision of the NEO Five-Factor Inventory. *Personality and individual differences*, 36 (3), 587-596.
- Morales, J. R., & Crick, N. R. (1998). Self-report measure of aggression and victimization. Unpublished measure
- Motaitianu, I. R. (2015). The Relation between Anger and Emotional Synchronization in Children from Divorced Families. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 2249658-612.

- Parade, S. H., Leerkes, E. M. (2011). Marital Aggression Predicts Infant Orienting Toward Mother At Six Months. *Infant Behavior And Development*, 34(2), 235-238.
- Perry, B. J. (2004). The relationship between equity and marital quality among Hispanics, African American and Caucasians. Unpublished Doctoral Dissertation, Ohio state University.
- satisfaction, commitment and stability. *Journal of marriage and family*, 63, 599-613.
- Schaan, V. K., Schulz, A., Schachinger, H., & Vogeles, C. (2019). Parental divorce is associated with an increased risk to develop mental disorders in women. *Journal of Affective Disorders*, 257(11), 91-99.
- Schumaker, R. E. & Lomax, R. E. (2004). A beginners guide to structural equation modeling. London Lawrence Erlbaum Association, Inc.
- Sobowale, K., Ham, S. A, Curlin, F. A., Yoon, J. D. (2018). Personality Traits Are Associated with Academic Achievement in Medical School: A Nationally Representative Study, *Accad psychiatry*
- Spaner, S, (1976). Equity and social exchange in dating couples: Association with
- Sprecher, S. (2001). Equity and social exchange in dating couples: Association with satisfaction, commitment and stability. *Journal of marriage and family*, 63(7), 599-613.
- Sullivan, C. M. (2008). The role of communication, Life role commitments, and sexist ideologies in dual-earner marriages. The thesis of PHD in philosophy. University of Maryland.
- Van, M. (2001). Benefits OF equity in relationship. *Journal of research*, 2 (10), 212-235.
- Veenstra, L., Bushman, B. J. & Koole, S. L. (2017). The Facts on the Furious: A Brief Review of the Psychology of Trait Anger. *Current opinion in psychology*, 19(1), 98-103.
- White, B., Driver, S., & Warren, A.M. (2018w). Resilience and indicators of adjustment
- Zhang, H., Qu, W., Ge, Y., Sun, X., & Zhang, K. (2017). Effect of personality traits, age and sex on aggressive driving: Psychometric adaptation of the Driver Aggression Indicators Scale in China. *Accident Analysis & Prevention*; 103(60), 29-36.
- Zilincikova, Z., & Kreidl, M. (2018). Grand parenting after divorce: Variations across countries. *Advances in Life Course Research*, 38(10), 61-71.